

Бойчук Н. І.,

викладач кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

АНГЛОМОВНА КАРТИНА СВІТУ: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу англomовної картини світу через призму лінгвокраїнознавчого підходу, який є важливим інструментом для розуміння культурної специфіки мови та її використання в різних контекстах. Мовна картина світу виступає відображенням світогляду носіїв певної мови, їхніх уявлень про навколишню дійсність, а також культурних і соціальних цінностей, що закріплені у мові. У статті розглянуто важливість англomовної картини світу для фахівців у галузі перекладу та філології, зокрема для перекладачів, котрі повинні не лише передавати зміст, а й адаптувати культурні контексти та реалії, що можуть не мати прямих аналогів у мові перекладу.

Лінгвокраїнознавчий аспект дослідження мовної картини світу дозволяє виявити ключові культурні концепти, які є основою англomовної ідентичності, зокрема концепти свободи, індивідуалізму, успіху, приватності та справедливості. Аналіз цих концептів дає змогу глибше зрозуміти, як мова відображає соціальні, політичні та історичні реалії англomовних країн. Окрім того, знання лінгвокраїнознавчих особливостей сприяє розвитку міжкультурної комунікативної компетенції, що є важливим аспектом для ефективної комунікації в глобалізованому світі.

Увага акцентується й на тому, що для перекладачів важливо не лише володіти мовними навичками, але й розуміти культурний контекст, який стоїть за конкретними мовними одиницями, що вимагає глибокого аналізу та інтерпретації. Лінгвокраїнознавчий підхід забезпечує точність перекладу, збереження емоційного забарвлення та відтворення оригінального смислу тексту.

Таким чином, дослідження англomовної картини світу через лінгвокраїнознавчий аспект має значний потенціал для розвитку перекладацької практики та міжкультурної комунікації, сприяючи більш глибокому розумінню мовних і культурних особливостей англomовних країн.

Ключові слова: англomовна картина світу, лінгвокраїнознавство, культурні концепти, міжкультурна комунікативна компетенція, перекладацька діяльність.

Постановка проблеми. Для філолога-перекладача англійська мова – це не просто система граматичних правил та лексичних одиниць, а насамперед – носій культури, способу мислення та світогляду народу. Саме тому лінгвокраїнознавчий аспект набуває виняткового значення у перекладацькій діяльності, адже він забезпечує адекватність перекладу культурно маркованих одиниць (багато слів та фразеологізмів мають національно-культурну специфіку: *fourth of July*, *tea time*, *double-decker*, *pub*. Без знання соціокультурного контексту перекладач ризикує втратити зміст або передати його некоректно); розуміння концептів і ментальних категорій (значення термінів *freedom*, *privacy*, *self-made man* мають глибоке коріння в історії та філософії англomовних народів. Перекладач пови-

нен знати не лише значення, а й концептуальне навантаження цих слів у конкретному контексті); міжкультурну комунікацію (перекладач є посередником між культурами, його знання лінгвокраїнознавства дозволяє уникати комунікативних бар'єрів, непорозумінь та стереотипів, адаптуючи зміст до культури реципієнта) інтерпретацію алюзій та історичних реалій (у текстах часто трапляються алюзії на культурні, історичні або літературні події: *Watergate*, *Oxford/Cambridge rivalry*, *Big Brother*, *Harvard man*. Без культурної обізнаності перекладач втрачає глибину значення); локалізацію контенту (в сучасному світі перекладач працює над адаптацією текстів для конкретного ринку, що потребує врахування менталітету, традицій, звичок цільової аудиторії та є неможливим без знання лінгвокраїнознавчої специфіки).

Саме тому знання лінгвокраїнознавчого аспекту є фундаментальним для професійної компетенції перекладача. Воно забезпечує не лише мовну точність, а й культурну релевантність, що є запорукою успішної міжкультурної комунікації. Тим більше, що англійська сьогодні виконує роль міжнародної мови спілкування, що актуалізує потребу не лише в мовній, а й у міжкультурній компетенції. Розуміння англійської картини світу дозволяє ефективніше взаємодіяти в глобалізованому середовищі, а вивчення лінгвокраїнознавчого аспекту відкриває доступ до глибших пластів національної ідентичності англomовних народів. Це сприяє розвитку емпатії, толерантності та культурного порозуміння. Інтеграція лінгвокраїнознавчого компонента у навчальні програми є важливою умовою якісної підготовки перекладачів, дипломатів, фахівців з міжнародних комунікацій. Не випадково англomовна картина світу є об'єктом активного вивчення в рамках когнітивних підходів, що робить тему нашого дослідження **актуальною** як у науковому, так і в практичному контексті.

Аналіз досліджень. У вітчизняній науці питання мовної картини світу та лінгвокраїнознавства знайшли своє відображення у роботах багатьох дослідників: О. Косенко, Л. Лисиченко, О. Броцької-Ляховецької, О. Левіна, І. Письменної тощо. В контексті досліджуваної проблеми Н. Варешкіна називає лінгвокраїнознавство «одним з центральних напрямків лінгвістичних досліджень соціальної обумовленості мови» [1]. С. Полякова та Л. Мамонова переконують, що завдяки вивченню культури країн, мова яких вивчається, перекладений текст стане точнішим і зрозумілішим [2]. Саме тому Л. Антонова наполягає на необхідності врахування лінгвокраїнознавчого аспекту при підготовці методичних рекомендацій і посібників з перекладу, щоб цілеспрямовано формувати фонові знання студентів з самого початку вивчення мови [3]. На думку Т. Радченко, «у процесі навчання іноземної мови різноманітні відомості про країну досліджуваної мови поєднуються

з мовними одиницями, які є способом ознайомлення студентів із новою для них дійсністю. Проте особливі труднощі під час вивчення будь-якої мови становлять такі національно-культурні реалії, що не мають еквівалентного словникового відповідника в перекладі» [4, с. 151–152]. Саме лінгвокраїнознавство, як лінгвістична основа перекладу, забезпечує адекватне розуміння тексту, тому, без сумніву, є привілейованою дисципліною.

Мета запропонованої роботи – проаналізувати англомовну картину світу через призму лінгвокраїнознавства з метою виявлення культурно специфічних рис, що формують англійську мовну ідентичність, та окреслити їх значення для фахової підготовки перекладача. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких основних **завдань**:

- розкрити теоретичні основи поняття мовної картини світу та лінгвокраїнознавства;
- дослідити особливості англомовної картини світу як відображення національної культури;
- проаналізувати ключові культурні концепти англійської мови;
- окреслити практичне значення лінгвокраїнознавчого підходу для перекладацької діяльності;
- визначити роль англомовної картини світу у формуванні міжкультурної комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу. Поняття мовної картини світу належить до ключових у когнітивній лінгвістиці та етнолінгвістиці. Воно відображає спосіб сприйняття, осмислення і структуризації дійсності, притаманний носіям певної мови. Мова не просто називає об'єкти та явища, вона інтерпретує світ крізь призму культурного досвіду спільноти. Її картина світу складається з концептів (системи базових понять), ціннісних орієнтирів, національних стереотипів, символів, метафор, фразеологізмів тощо. Формується історично, еволюціонує разом із розвитком культури та відображає як об'єктивну реальність, так і ментальну (внутрішню) модель світу.

Лінгвокраїнознавство – це міждисциплінарна галузь, що вивчає зв'язок між мовою та культурою конкретної країни або мовної спільноти. Її основне завдання – дослідити, як у мові відображаються національні особливості та як вона передає інформацію про культуру. До уваги береться національно-маркована лексика (реалії, етнокультурні терміни), фразеологізми з культурною специфікою, прагматичні особливості спілкування (етикет, жести, комунікативні стратегії), мовні картини світу та концептосфера. Лінгвокраїнознавчий аналіз допомагає розкрити глибинний культурний зміст мовних одиниць і є надзвичайно важливим для перекладача, який має не лише передати зміст, а й відтворити культурний контекст. Л. Цвяк переконує, що «головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечити комунікативну компетенцію в міжнародній комунікації, насамперед, через адекватне сприйняття мовлення співрозмовника й оригінальних текстів, розрахованих на носія мови» [5, с. 201].

Англомовна картина світу формується під впливом історичних, географічних, соціальних та культурних чинників, властивих народам, для яких англійська мова є рідною. Йдеться про Великобританію, США, Канаду, Австралію та Нову Зеландію. Вона є поліцентричною, тобто такою, що включає декілька культурних варіантів англійської мови, але при цьому має низку спільних концептів і мовних явищ, які репрезентують англомовну ідентичність. На переконання Н. Венжинович, «для концепту характерна складна багатовекторна структура, яка вклю-

чає, окрім понятійної основи, ще й соціо-психо-культурну його частину. Остання не стільки мисленнєво сприймається носіями мови, скільки переживається ними, включає асоціації, емоції, оцінки, національні образи й конотації, властиві тій чи іншій культурі. Тут важливо наголосити, що концепт виникає не безпосередньо зі значення слова, а є явищем того ж порядку, але розглядається дещо в іншій системі зв'язків: значення – у системі мови, концепт – у системі логічних відношень і форм, що досліджуються як у мовознавстві, так і в логіці. Він є носієм тих знань інформативного характеру, які безпосередньо впливають із особистого і групового, соціально і національно зумовленого досвіду кожного носія тієї чи іншої мови» [6, с. 6].

Якщо говорити про основні риси англомовної картини світу, то її ключовими дефініціями слід вважати *індивідуалізм* і *прагматизм*, адже в англомовних культурах цінується особиста свобода, самостійність та ініціативність (*self-made man, mind your own business, to stand on one's own feet*). Ключовим концептом, особливо в так званій американській англійській є *свобода* (*freedom/liberty*) – *freedom of speech, free spirit, land of the free*. Він пов'язаний із правами особистості, демократією, незалежністю та має закладений у собі ціннісний зміст: автономію, самовираження, недоторканність приватного життя тощо.

Ще для американців важливим є концепт *успіху* (*Success*) як мірило цінності людини: *American Dream, from rags to riches, go-getter, make it big*. В його основу закладена ідея, що кожен може досягти успіху завдяки праці, амбіціям і рішучості. Загалом концепт пов'язаний з матеріальним достатком, кар'єрою, соціальним зростанням. Його основними символами є будинок, авто, стабільна робота – ознаки реалізованої мрії.

Важливу роль у англомовній свідомості відіграє концепт *приватності*. Він виявляється в лексичних одиницях та комунікативній поведінці (стриманості, дистанції у спілкуванні, повазі до меж приватності іншої людини). Це значущий для англомовного світу концепт, що визначає межу між особистим і публічним. Виявляється у мові через лексеми *private property, personal space, confidential, mind your own business*. У британському варіанті англійської мови активно функціонують одиниці, що відсилають нас до історії, монархії, класової структури: *Her Majesty, the Crown, stiff upper lip, tea time, Oxbridge*.

Ще англомовні культури високо цінують чесність, законність, рівноправ'я (*Fair play / Justice*). Як приклад: *fair play, play by the rules, justice for all, equality before the law*. Також *Time as Value* – для них концепція часу полягає в лінійності, точності, структурованості. Тому цінність пунктуальності та ефективності вважається частиною професійної етики.

Наведемо кілька прикладів лінгвокультурних реалій: *Thanksgiving, Independence Day, Constitution, Congress, suburbia* – у США; *pub, monarchy, Brexit, cream tea, GCSE* – у Великій Британії; *mate, outback, Aussie, Anzac Day* – у Австралії тощо. Бачимо, що англомовна картина світу є втіленням культурного коду, який складається зі специфічних концептів, цінностей, символів та традицій. Її вивчення дозволяє зрозуміти логіку та менталітет англомовного світу, критично важливий для перекладу, викладання мови та міжкультурної комунікації. Навіть більше, «лінгвістичні картини світу різних мов відрізняються одна від одної завдяки культурній специфіці різних народів. Кожна мова є унікальною національною системою, що розкриває світогляд народу і створює його картину світу» [7, с. 151].

У центрі англomовної картини світу перебувають культурні концепти – одиниці колективної свідомості, які структурують світ у межах певної культури та поєднують у собі мовне, ментальне та культурне значення. Культурні концепти відображають глибинні цінності англomовного суспільства, впливають на мовну поведінку, соціальні взаємодії та формують основу національного світогляду. Для перекладача їх знання – це не просто лінгвістична навичка, а ключ до інтерпретації культурного контексту. О. Пуш та Н. Гасюк наголошують, що «мова служить засобом вербалізації концепту. Незважаючи на те, що вербалізація не є обов'язковою умовою існування концепту, саме мовне втілення служить ключем, який відкриває концепт як одиницю розумової діяльності. Слово є єдиним способом доступу до концептуального знання, через слово ми маємо можливість підключити до розумової діяльності й інші концептуальні ознаки, безпосередньо не названі цим словом» [8, 74].

Лінгвокраїнознавчий підхід у перекладі враховує національно-культурну специфіку мови-джерела та мови-перекладу. Він дозволяє не лише передати зміст повідомлення, а й адаптувати його до культурного контексту, зберігаючи конотації, асоціації, прагматичну силу вислову. Лінгвокраїнознавчі знання дозволяють уникати калькування й неправильного тлумачення культурно маркованих елементів (реалій, фразеологізмів, гумору тощо). А ще – забезпечує точну передачу концептів та адаптує переклад під норми етикету та комунікативні стратегії (знання норм ввічливості, тональності, «ритуалів» спілкування дає змогу передати зміст без порушення комунікативної логіки тексту). Його практичне значення полягає в підвищенні якості перекладу (точності, природності, культурної відповідності), формуванні інтеркультурної компетенції перекладача, зниженні ризику «комунікативних збоїв» у професійному, медійному та дипломатичному дискурсах.

Окрема мова про міжкультурну комунікативну компетенцію, як здатність ефективно взаємодіяти з людьми із різних культур, розуміти та враховувати їх культурні особливості в процесі спілкування. Вона передбачає не лише володіння мовою, а й усвідомлення культурних відмінностей, навички адаптації до різних соціальних контекстів. Дослідження англomовної картини світу допомагає усвідомити різницю між власним і чужим культурним сприйняттям. Воно розвиває емпатію та толерантність, без яких успішна комунікація в мультикультурному середовищі виявиться не ефективною.

Цілком очевидно, що для успішного перекладача розуміння мовної картини світу – це не лише спосіб інтерпретувати текст, а й можливість створити адекватний культурний контекст у перекладі.

Висновки. Дослідження англomовної картини світу через лінгвокраїнознавчий аспект дає змогу не лише виявити ключові культурні концепти, але й зрозуміти, як мова відображає світогляд та цінності англomовних народів. Вивчення цієї картини світу має надзвичайно важливе значення для перекладачів, оскільки дозволяє адаптувати переклади до культурного контексту, зберігаючи точність та природність мовного висловлення. Лінгвокраїнознавчий підхід допомагає перекладачеві подолати міжкультурні бар'єри, враховувати специфіку національних реалій та правильно інтерпретувати мовні та культурні концепти, що є важливим для збереження смислового й емоційного навантаження тексту. Водночас, цей підхід

сприяє формуванню міжкультурної комунікативної компетенції, необхідної для ефективного спілкування в глобалізованому світі.

Таким чином, англomовна картина світу в контексті лінгвокраїнознавства не тільки дозволяє глибше пізнати англійську мову, але й виявляє важливі культурні особливості, необхідні для правильної інтерпретації тексту та налагодження успішної комунікації між різними культурами.

Література:

1. Варешкіна Н. Навчання лінгвокраїнознавства як процес прилучення до культури іншого народу. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 65. Том 1. С. 268–274.
2. Полякова С.В., Мамонова Л.А. Лінгвокраїнознавство – освіта засобами іноземної мови. http://www.rusnauka.com/ESPR_2006/Philologia/10_poljakova%20s.v..doc.htm
3. Антонова Л. Лінгвокраїнознавчий аспект вивчення іноземних мов у старших класах. Скарбниця методичних ідей. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57). С. 164–169.
4. Радченко Т. «Лінгвокраїнознавство» як навчальна дисципліна циклу професійної підготовки майбутніх перекладачів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2018. № 37. Том 3. С. 151–153.
5. Цвяк Л. Значення лінгвокраїнознавства для формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього офіцера-прикордонника. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка, соціальна робота. Випуск 34. С. 200–203.
6. Венжинович Н. Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень : навчально-методичний посібник до спецкурсу для студентів філологічного факультету. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2021. 292 с.
7. Бікезіна А. Мовна картина світу: лінгвоісторіографічний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Том 1. С. 150–156.
8. Пуш О., Гасюк Н. Концепт life в англomовній картині світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Серія : Філологія. № 39. Том 2. С. 74–77.

Boichuk N. The English-speaking picture of the world: the linguistic and country studies aspect of English identity

Summary. The article is devoted to the analysis of the English world picture through the prism of the linguistic and country studies approach, which is an important tool for understanding the cultural specificity of the language and its use in different contexts. The linguistic worldview reflects the worldview of speakers of a particular language, their perceptions of the surrounding reality, as well as cultural and social values that are enshrined in the language. The article discusses the importance of the English worldview for specialists in the field of translation and philology, for translators who must not only convey meaning but also adapt cultural contexts and realities that may not have direct analogues in the target language.

The linguistic-country studies aspect of the linguistic worldview research allows us to identify key cultural concepts that are the basis of English-speaking identity, such as the concepts of freedom, individualism, success, privacy, and justice. Analyzing these concepts provides a deeper understanding of how language reflects the social, political, and historical realities of English-speaking countries. In addition, knowledge of linguistic and country-specific features contributes to the development of intercultural communication competence, which is an important

aspect for effective communication in a globalized world.

Attention is also focused on the fact that it is important for translators not only to have language skills, but also to understand the cultural context behind specific language units, which require in-depth analysis and interpretation. The linguistic and cultural approach ensures the accuracy of translation, preservation of emotional coloring and reproduction of the original meaning of the text.

Thus, the study of the English-speaking worldview through the linguistic and country studies aspect has significant potential for the development of translation practice and intercultural communication, contributing to a deeper understanding of the linguistic and cultural characteristics of English-speaking countries.

Key words: English-speaking worldview, linguistic and country studies, cultural concepts, intercultural communicative competence, translation activity.